

บทที่ 4

ธุรกิจและการเงิน

ในสมัยกلاحความเชื่อทางศาสนา มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนเป็นอย่างมาก ศาสนาเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดแนวคิดของคนในยุคนี้เกือบทุกด้าน โดยเฉพาะคำสอนของศาสนาที่กล่าวว่า ความมั่งมีและการสะสมทรัพย์ เป็นสิ่งไม่ดี เป็นการแสดงความเห็นแก่ตัว การที่บุคคลใดพยายามแสวงหารายได้เกินกว่าฐานะความเป็นอยู่ของชนชั้นของตนถือว่าเป็นสิ่งที่ผิดและไม่นำยกย่อง ดังนั้นชาวญี่ปุ่นในยุคกลางจึงมีความโน้มเอียงไปในทางนิยมความยากจน เกลียดชังความมั่งมี พวกพระจะติเตียนและประนามการทำเงินและสร้างสมบัติว่า เป็นการกระทำที่เป็นบาปมาก แต่ถ้าหากบุคคลนั้นนำเงินส่วนที่เหลือไปช่วยคนจนหรือทำบุญบ้างนั้น เมื่อกันเมืองกันบ้านว่าพื้นบ้านไปได้ เพราะฉะนั้นจะเห็นว่าระบบเศรษฐกิจในสมัยกلاحนั้น จะไม่นิยมใช้เงินกันไม่ว่าจะนำไปลงทุนทางด้านการค้าหรือประกอบกิจกรรมอย่างอื่นเพื่อให้ออกดอกออกผล จะเห็นว่ากฎหมายหรือคำสอนของศาสนาเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจในสมัยกلاح เพราะประชาชนไม่กล้าสะสมเงินทอง ไม่กล้านำเงินไปลงทุน

4.1 อิทธิพลของคำสอนของศาสนาต่อการดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจ

คำสอนของศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในสมัยนั้น คือ คำสอนเกี่ยวกับเรื่อง ราคายุติธรรมและการเรียกเก็บดอกเบี้ย

1. **ราคายุติธรรม (Just Price)** ทางฝ่ายศาสนาได้พยายามให้เกิดความยุติธรรมทางเศรษฐกิจขึ้น โดยมีคำสอนเกี่ยวกับราคายุติธรรมว่า สินค้านานิคหนึ่ง ณ สถานที่และระยะเวลาหนึ่ง ย่อมมีระดับราคาสินค้าระดับหนึ่งที่ให้ความเสมอภาคแก่ผู้ซื้อและผู้ขาย ซึ่ง

เป็นระดับราคาที่รวมถึงต้นทุนการผลิตต่างๆ ค่าตอบแทนแรงงาน ที่ผู้ผลิตจะได้รับและ

รัฐบาลเป็นผู้ตั้งโรงงานหลอมเหรียญและกำหนดอัตราเงื่อนไขให้ต่อเงินตราหนึ่งหน่วยพระราชบัญญัติเงินตราของประเทศไทยได้กำหนดค่าว่า เนื้อโลหะเงิน 1 ปอนด์ ควรหลอมเป็นเหรียญได้เท่ากับ 20 หน่วยหรือ 20 ชิลลิง หรือ 240 เพนนี แต่ในทางปฏิบัติแล้ว เงินตราที่หลอม มักมีเนื้อ โลหะ(metal value) ต่ำกว่าค่าของเหรียญ(face value) ทำให้ประชาชนไม่นิยมนำเงินเหรียญมาใช้หมุนเวียน สถานะเงินตราในยุคกลางจึงอยู่ในลักษณะเสื่อมโทรมมาตลอดสมัย มีแค่เฉพาะเงินตราเท่านั้นที่หมุนเวียนอยู่ในระบบเศรษฐกิจ เหรียญเงินใด ๆ ที่มีเนื้อเงินบริบูรณ์ก็จะถูกหลอมเป็นเงินแท่งเพื่อส่งออกนอกประเทศ ต่อมานำไปตรวจสอบที่ 13-14 ประเทศต่าง ๆ ในยุโรป เช่น สเปน อิตาลี อังกฤษ ฝรั่งเศส ไม่มีเหรียญเงินหมุนเวียนในประเทศเลย เกิดปัญหาการขาดแคลนเงินตราและ โลหะเงินขึ้น รัฐบาลของประเทศไทย อังกฤษได้หากทางแก้ไขวิกฤตการณ์ดังกล่าว โดยลดปริมาณเนื้อ โลหะที่ใช้ทำเงินเหรียญมาตรฐาน หรือที่เรียกว่า Debasement ทั้งนี้เพื่อให้สามารถผลิตเงินเหรียญ(coins)ใช้หมุนเวียนภายในประเทศได้อย่างเพียงพอ ประเทศไทยอังกฤษ ได้ลดปริมาณเนื้อ โลหะในการผลิตเงินเหรียญลงเรื่อยๆ เดิมจาก โลหะเงินหนัก 1 ปอนด์ สามารถหลอมเป็นเหรียญเงินได้ 240 เพนนี พอดีปี ค.ศ. 1345 โลหะเงินหนัก 1 ปอนด์ หลอมเป็นเหรียญเงินได้ 260 เหรียญ เพนนี จนถึงปี ค.ศ. 1544 ปริมาณเนื้อ โลหะลดลงเหลือต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของน้ำหนักเหรียญเงินที่เคยใช้หมุนเวียนในยุคตัวรุฟที่ 13 การแก้ไขการขาดแคลนเงินหมุนเวียนโดยการลดน้ำหนักเนื้อ โลหะเงินที่อยู่ในเหรียญเพนนี ได้กลายเป็นสาเหตุสำคัญอันหนึ่งที่ทำให้ระดับราคาสินค้าทั่วไปสูงขึ้นมากในระหว่างค.ศ. 1541-1551¹ การลดมูลค่าของเหรียญเงิน ดังกล่าวทำให้ประเทศไทยอังกฤษรอดพ้นจากความผันผวนทางเศรษฐกิจได้อย่างไรก็ตาม การลดมูลค่าของเงินครั้งนี้ไม่ใช่การลดค่าอย่างแท้จริง เป็นแต่เพียงการลดน้ำหนักและขนาดของเหรียญเงินเท่านั้น

¹ สมคิด ศรีสังคม, ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยปัจจุบัน เล่ม 1, พระนคร: โรงพิมพ์มูลนิธิ, 2504, หน้า 63.

สำหรับเหรียญทองคำ(Gold Coins) ในยุคกลางมีการใช้หมุนเวียนอยู่บ้างแต่ในปริมาณที่น้อยมาก และมักเกิดปัญหาเกี่ยวกับการเทียบค่าระหว่างเหรียญเงินและเหรียญทองคำซึ่งทำให้เหรียญชนิดใดชนิดหนึ่งໄหลอกอกนอกรอบของการเงินไป ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนเงินตราขึ้นบ่อยๆ ในประวัติศาสตร์ของยุโรป ในราชศัตรูรายที่ 14-15 นุลค่าของเหรียญเงินตกต่ำลงมากเมื่อเทียบกับเหรียญทองคำ การกำหนดค่าของเหรียญโลหะทั้งสองชนิด(parity) ก็เปลี่ยนแปลงไป

การที่ค่าของเหรียญเงินลดลงเมื่อเทียบกับเหรียญทองเพราะพ่อค้าหรือชนชั้นสูงได้ใช้วิธีไม่สุจริตเพื่อให้มาซึ่งโลหะเหล่านี้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ขลิบเอาเนื้อเงินไป (clipping) เพราะต้องการผลกำไรจากเศษเล็กๆ ของเหรียญแล้วนำมาหลอมใหม่ หรืออาจใช้วิธีการเอาเหรียญเงินมาใส่ในภาชนะแข็งๆ เช่น ถุงทำด้วยหนังสัตว์ แล้วเขย่าแรงๆ เพื่อให้เศษโลหะบางส่วนหลุดออกมานา การกระทำการดังกล่าวทำให้เหรียญเงินที่เหลือมีลักษณะไม่สมบูรณ์ ประชาชนก็ไม่ต้องการใช้เหรียญเงินเหล่านั้น ค่าสมคุตระหว่างโลหะทั้งสองอยู่ในลักษณะผันผวนตลอดเวลา อัตราส่วนระหว่างเหรียญเงินและเหรียญทองได้เปลี่ยนแปลงไป

ตลอดระยะเวลา ค่าสมคุตระหว่างโลหะทั้งสอง ไม่ได้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ มีลักษณะผันผวนตลอดเวลา จากเหตุการณ์ดังกล่าว ได้มีผลทำให้มีโลหะเพียงชนิดเดียวที่หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ ส่วนโลหะอีกชนิดหนึ่งจะถูกกักตุนเก็บไว้เพื่อนำไปใช้ในทางอุตสาหกรรม เช่น เครื่องประดับ เป็นต้น ดังนั้น สรุปได้ว่า ระบบเงินตราของประเทศต่างๆ ในยุโรปในสมัยนั้น เป็นระบบเงินตราแบบ โลหะคู่ (bimetallic standard) โดยการใช้โลหะสองชนิดเป็นหลักสำหรับกำหนดค่าอย่างไรก็ตาม เงินตราในยุคกลางไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งของเงินตราได้ในฐานะที่เป็นมาตรฐานแห่งมูลค่า (standard of value) เพราะมูลค่าของเงินไม่คงที่

ความยุ่งยากเกี่ยวกับเงินตราในยุคกลาง มักเกิดขึ้นจากการไม่สามารถคำนวณสภาพของเหรียญภาษาปัลลีให้อยู่ในลักษณะดีและสมบูรณ์ได้ เพราะเหรียญภาษาปัลลีในยุคกลางมีข้อบกพร่องหลายประการ¹

1. วิธีการผลิตกระทำกันอย่างง่ายๆ โดยลงลวดลายบนพื้นหน้าเหรียญอย่างหยาบๆ สามารถปลอมแปลงได้ง่าย รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ก็ได้มีกฎหมายลงโทษผู้ปลอมแปลงเงินตราไว้รุนแรงมาก เช่น ถูกตัดมือ ตัดแขน หรือจับไปตีมหึ้งเป็น

2. บุคคลผู้มีสิทธิผลิตเหรียญภาษาปัลลีมีรายศักยภาพ เช่น อาจเป็นกษัตริย์ บุญธรรม พระ หรือ ฝ่ายปกครองหัวเมืองต่าง ๆ เช่น ในประเทศไทยมีบุคคลที่ทำเหรียญมีจำนวนถึง 600 ราย ฝรั่งเศสได้ลดจำนวนผู้ผลิตเหรียญภาษาปัลล์ลงเหลือ 30 ราย ส่วนประเทศอังกฤษมีจำนวนผู้ผลิตเหรียญภาษาปัลลีไม่นักและยังสามารถอ่านการทำงานผลิตเหรียญภาษาปัลลีไว้กับส่วนกลาง(กษัตริย์)ได้

3. เนื่อง โลหะมีค่าในเหรียญภาษาปัลลีไม่มีความแน่นอน ตามปกติ ผู้รับจ้างทำเหรียญภาษาปัลลีจะเก็บค่าธรรมเนียมการทำเหรียญจากผู้ว่าจ้างและอ้างสิทธิในการขึ้นมูลค่าของเหรียญภาษาปัลลีรุนเก่าถ้าหากเหรียญภาษาปัลลีที่ทำขึ้นใหม่มีเนื้อโลหะมีค่าน้อยกว่า เหรียญเก่า ทำให้เหรียญใหม่มีค่าลดลงและราคาของสินค้าก็ย่อมสูงขึ้น อย่างไรก็ตามราคาสินค้าที่สูงขึ้นนั้นอาจไม่สูงขึ้นในอัตราเดียวกันกับการลดลงของเนื้อโลหะที่มีอยู่ในเหรียญภาษาปัลลี

4. อัตราส่วนระหว่างมูลค่าของโลหะทองคำกับโลหะเงิน ไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้แน่นอน ให้เป็นที่รับรองกันทั่วไป รัฐบาลของแต่ละประเทศต่างก็กำหนดอัตราส่วนของตนเองและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่น ประเทศต่างๆ ได้กำหนดอัตราส่วนระหว่างโลหะทองคำและโลหะเงินไว้ดังนี้

¹ สมคิด ศรีสังคม, ประวัติศาสตร์ครุภัณฑ์ เล่ม 1, พระนคร: บริษัท บพิช จำกัด, 2511, หน้า 145-147.

ເສປັນ : 10 : 98
ຝຣ໌ຈະສ : 10 : 110
ອົຕາລີ : 10 : 105
ອັງກດຸມ : 10 : 111.5

ການທີ່ອັຕຣາສ່ວນຮ່ວງໄລ້ທະທິ່ງສອງໜິດແຕກຕ່າງກັນໃນແຕ່ລະປະເທດ ທຳໄໝທີ່
ປົມາພເຈິນກາຍໃນປະເທດໄດ້ຮັບພລກຮະຫບນແລະເກີດກາຮແສວງທາກໍາໄວຈາກຄວາມແຕກຕ່າງ
ດັ່ງກ່າວ ໄລ້ທີ່ກຳທັນດູລົກໄວ້ຕໍ່ໃນປະເທດທີ່ຢ່ອນຮ້ວ່າໄລ້ໄປສູ່ປະເທດທີ່ໄລ້ນັ້ນມີ
ມູລຄ່າສູງ

4.3 ການພັນເຄົານກາເງິນແລະເຄຣດິຕ

ການຄ້າສ່ວນໄຫຼຸງໃນຍຸໂປປຸກຄາງ ມີໄດ້ອ້າຍໜ້າທີ່ເຮືອງມາປັບແຕ່ເພີ່ມອຍ່າງເດືອນ
ໃນການຊໍາຮ່ານນີ້ສິນຮ່ວງກັນ ການໃຊ້ເຮືອງມາປັບແຕ່ຄົງນິຍມຈຳກັດອູ່ເຂພາະໃນການຄ້າປຶກ
ສ່ວນການຄ້າຂານາດໄຫຼຸງ ໄດ້ມີການພັນນາວິທີການຊໍາຮ່ານເງິນ ໂດຍໄມ້ຕ້ອງໃຊ້ເຮືອງມາປັບແຕ່ຫຼືອເງິນ
ແທ່ງທອງຄໍາແທ່ງ ໂດຍການນໍາເອນເຄື່ອງມືອາກີນຄ້ານເຄຣດິຕມາໃຊ້ ສືບ ຕົ້ວແລກເງິນ ດຽວຟົ່ວ່າໃນ
ສມັຍຕ່ອນມາໄດ້ກາລຍເປັນເອກສາຮ່າດ້ານທີ່ສຸດອຍ່າງໜຶ່ງໃນປະວິທີສາສຕ່ຽກການຄ້າແລະ
ອຸດສາຫກຮ່ມຂອງໄລກ

ຕົ້ວແລກເງິນ (*Bill of Exchange*) ເປັນເອກສາຮແສດງວ່າຜູ້ຊື້ໄດ້ຮັບສິນຄ້າແລ້ວແລະ
ສ້າງຍໍາວ່າຈະຊໍາຮ່ານຄ້າໄຫ້ແກ່ຜູ້ຂາຍເປັນຈຳນວນແລະກາຍໃນເວລາທີ່ຮະນຸໄວ້ໃນຕົ້ວແລກເງິນ
ການໃຊ້ຕົ້ວແລກເງິນເຮັນຮູ້ຈັກໃຊ້ກັນຕົ້ງແຕ່ຮາວປີ ດ.ສ.1156-1157 ໂດຍທີ່ພ່ອຄ້າຄນນີ້ຈົ້ອສິນຄ້າ
ຈາກພ່ອຄ້າອີກຄນນີ້ ແກນທີ່ຈະຈ່າຍຊໍາຮ່ານຄ້າເປັນເງິນສດ ກີ່ຕົກລົງກັນ ໂດຍກາຈະຈ່າຍຊໍາຮ່ານ
ເອັນນີ້ສິນຮ່ວງຜູ້ຊື້ແລະຜູ້ຂາຍກາຍໃນຮະບະເວລາແລະຈຳນວນເງິນທີ່ຕົກລົງກັນ ເອກສາທີ່
ແສດງຂໍອຕົກລົງນີ້ ເຮືອກວ່າຕົ້ວແລກເງິນ ຜົ່ງຈະຮະບັນຫະແໜ່ງໜີ້ສິນທີ່ຝ່າຍຜູ້ຊື້ຈະຕ້ອງຈ່າຍຊໍາຮ່ານ

เงินดันพร้อมด้วยดอกเบี้ยภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในตัวแลกเงิน โดยอาศัยความซื่อสัตย์และความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานของการติดต่อค้าขายและแลกเปลี่ยนที่ดี

ลักษณะของตัวแลกเงินที่ใช้ในยุคกลาง มีลักษณะ ดังนี้

ข้าพเจ้านาย เอ ได้รับสินค้าจากนาย บี ณ เมืองเวนิสในวันที่ 1 กันยายน ค.ศ. 1353 เป็นมูลค่า 10,000 ปอนด์ และข้าพเจ้าสัญญาว่าจะจ่ายค่าสินค้าให้แก่นาย บี ณ กรุงโคนดอนในวันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ. 1354

(ลงนาม) นาย เอ

ตัวอย่างข้างบนนี้เป็นการซื้อขายสินค้าระหว่างนาย เอ กับนาย บี แสดงว่า นาย บี ได้ให้เครดิตแก่นาย เอ ซึ่งเท่ากับเป็นการอนุญาตให้นาย เอ ได้มีโอกาสและเวลาขายสินค้าก่อนที่จะชำระค่าซื้อสินค้าแก่นาย บี และเมื่อครบกำหนดระยะเวลาที่ระบุไว้ในตัวแลกเงิน นาย เอ จะนำเงินมาชำระค่าสินค้าพร้อมด้วยดอกเบี้ย

เมื่อธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรมเริ่มก้าวหน้า ความนิยมใช้ตัวแลกเงินก็แพร่หลายไปในระหว่างพ่อค้าและนักธุรกิจ และได้พัฒนาไปสู่รูปแบบที่ซับซ้อนขึ้น

คราฟท์(Draft) คือ ตัวแลกเงินที่ได้มีการพัฒนาในระยะต่อมาและมีความซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งเริ่มใช้กันในกลางศตวรรษที่ 14 และแพร่หลายอย่างมากในศตวรรษที่ 15 การใช้ใบสั่งจ่ายเงินในรูปคราฟท์จะมีผู้เก็บข้อง 3 ฝ่าย คือ ผู้ออกตัว(drawer) ผู้จ่ายเงิน(drawee) และผู้รับเงิน(payee) เช่น นาย เอ ซื้อสินค้าจากนาย บี แทนที่นาย เอ จะจ่ายค่าสินค้าเป็นเงิน

ให้แก่ นาย บี แต่นาย เอ จะเบิกน้ำสั่งจ่ายให้นาย บี ให้ไปเก็บเงินจาก นาย ซี (ซึ่งเป็นลูกหนี้ของนาย เอ) และนาย ซี ก็ต้องจ่ายเงินให้แก่ นาย บี ภายในเวลาที่กำหนด

ตัวอย่างของการสั่งจ่ายเงินในรูปคริฟท์ มีลักษณะดังนี้

ข้าพเจ้า นาย เอ ได้รับสินค้าจาก นาย บี เมืองเวนิส เมื่อวันที่ 1 กันยายน ค.ศ.1353 เป็นมูลค่า 10,000 ปอนด์ และข้าพเจ้าได้สั่งให้นาย ซี จ่ายเงินเพื่อชำระค่าสินค้าให้แก่ นาย บี เป็นเงิน 11,000 ปอนด์ ณ กรุงโกลอนคอน ในวันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ. 1354

(ลงชื่อ) นาย เอ

จากตัวอย่างนี้ แสดงว่า ไม่เพียงแต่นาย บี จะขายเครดิตให้แก่นาย เอ แต่ยังได้ขายเครดิตให้นาย ซี เช่นกัน

ในตอนปลายยุคกลาง ตัวแลกเงินได้พัฒนาไปอีกขั้นหนึ่ง คือ สามารถนำอาคริฟท์ไปใช้ประโยชน์ในทางอื่น ได้อีกเช่นเดียวกับเงินสด ได้อีกต่อหนึ่ง โดยนำไปเขียนเงินจากธนาคาร โดยยอมเสียส่วนลด หรือค่าธรรมเนียม โดยที่ผู้จ่ายเงิน(นายซี) เบิกคำว่า "accepted" ลงบนคริฟท์ฉบับนั้น นับเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ค้านักธุรกิจ และการใช้ตัวแลกเงินในลักษณะดังกล่าว ได้แพร่หลายและทำให้เกิดระบบการหักชำระบัญชี (clearing) ขึ้นนับตั้งแต่ครั้งที่ 13 เป็นต้นมา

Lettre de Foir หรือ Fair Letter เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของเอกสารสินเชื่อ ซึ่งมีการนำออกมากใช้ครั้งแรกในงานออกร้านสินค้าในเมืองแชมเปญ(Champagne) ระหว่างคริสต์ทศวรรษที่ 12-13 โดยที่ผู้ซื้อทำสัญญาว่าจะชำระหนี้ให้แก่ผู้ขายในงานแสดงสินค้าครั้งต่อไป(เพรา

งานถูกกำหนดระยะเวลาไว้แน่นอน) และเพื่อเป็นการให้ความมั่นใจแก่ผู้ขายว่าจะได้รับชำระค่าสินค้าอย่างแน่นอนในงานแสดงสินค้าครั้งต่อไป ก็อาจมีคนกลางซึ่งโดยทั่วไปคือผู้มีอาชีพในการรับแลกเปลี่ยนเงินตราและทำธุรกิจอยู่ประจำในงานแสดงสินค้าและเป็นที่รู้จักและยอมรับจากทั้งสองฝ่าย ทำหน้าที่เป็นพยานและคำประกันว่าผู้ขายสินค้าจะได้รับชำระค่าสินค้าจริงๆ โดยการเขียน *lettre de foire* เพื่อเป็นหลักประกัน เช่น นาย ก. ต้องการซื้อสินค้าจาก นาย ข. แต่ไม่มีเงินสดพอเพียง นาย ก. อาจซื้อเชื่อโดยการทำสัญญาว่าจะชำระเงินค่าสินค้าให้แก่นาย ข. ในงานแสดงสินค้าครั้งต่อไป ถ้าหากนาย ข. ตกผลนาย ก. จะเขียน *lettre de foire* ซึ่งแสดงรายการสินค้าและจำนวนเงินรวมทั้งดอกเบี้ย และเพื่อให้ความมั่นใจแก่นาย ข. ผู้ขายสินค้า ทั้งนาย ก. และ นาย ข. อาจให้นาย ค. ซึ่งเป็นพ่อค้ารับแลกเปลี่ยนเงินตราลงนามคำประกันอีกที นอกจากนั้นข้างปรากฎว่า ในระยะเวลาต่อมานาย ค. ซึ่งมีอาชีพในการรับแลกเปลี่ยนเงินตรา(*money changer*) อาจให้กู้ยืมเงินแก่ นาย ก. สำหรับไปซื้อสินค้าจากนาย ข. เสียเองโดยนาย ก. จะออก *lettre de foire* ให้กับนาย ค.(แทนที่จะออกให้นาย ข.) ซึ่งเมื่อครบกำหนดเวลาจะจ่ายเงินพร้อมดอกเบี้ย ด้วยวิธีการดังกล่าว ได้รับการสนับสนุนจากศาสตราจารย์และฝ่ายปกครองซึ่งสนับสนุนให้มีงานแสดงสินค้า ดังนั้นดอกเบี้ยที่จ่ายสำหรับการกู้เงินภายในงานจึงถือว่าถูกต้องตามกฎหมายด้วย

เมื่องานแสดงสินค้าสิ้นสุดลงในแต่ละครั้ง ผู้ซื้อและผู้ขายจะมาพบกันเพื่อชำระตัวตน(clear)บัญชีกันโดยไม่ต้องมีการจ่ายเงินสด ซึ่งเป็นวิธีการที่ได้มีการพัฒนามาใช้จนกระทั่งปัจจุบันที่เรียกว่า ระบบ *Cleaning*

4.4 การพัฒนาระบบการให้บริการแบบชนาครา

เมื่อธุรกิจการค้าขยายตัวมากขึ้น การให้กู้ยืมเงินก็เดิมโดยตามไปด้วย ผู้ที่ทำหน้าที่ให้กู้ยืมเงินในยุคนั้นนอกจากพ่อค้ารับแลกเปลี่ยนเงินตราแล้ว ยังมีช่างทองที่เข้ามาทำหน้าที่ในการให้กู้ยืมเงินด้วย โดยช่างทองเหล่านี้จะทำหน้าที่ช่วยเก็บรักษาและรับฝาก

ทรัพย์สินที่มีค่าโดยเก็บไว้ในตู้นิรภัย นับว่าเป็นการให้บริการที่สำคัญอย่างหนึ่งในสมัยนี้ ซึ่งทองจะมีรายได้จากการทำทองและการรับฝากสิ่งของและยังให้กู้ยืมเงินด้วย ซึ่งทองบางคนก็นำเงินของลูกค้าที่นำมาฝากเอาไปให้บุคคลอื่นกู้ยืมต่อและสำรองเงินไว้ ส่วนหนึ่งเมื่อลูกค้าถอนเงิน วิธีการนี้ได้ปฏิบัติมาจนถึงศตวรรษที่ 17 ได้นำไปสู่การออก ตัวสัญญาใช้เงิน (promissory notes) หรือ บัตรซ่างทอง (Goldsmith Notes) ซึ่งก็คล้ายๆ กับ ธนบัตร ในปัจจุบันที่หมุนเวียนเปลี่ยนมือจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง ตัวสัญญาใช้เงินสามารถสั่งจ่ายได้จากเงินฝากของลูกค้าซึ่งยอดเงินในตัวสัญญาใช้เงินมีจำนวนสูงกว่า ยอดเงินฝากของลูกค้าซึ่งนับได้ว่าเป็นการให้สินเชื่อนั่นเอง

กิจการอีกอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นก็คือ ผู้รับจำนำ (pawnbroker) ทำหน้าที่ให้กู้ยืมเงิน โดยผู้กู้จะนำทรัพย์สินมีค่าส่วนคัวมาเป็นการประกันการกู้ยืมเงิน และเมื่อผู้กู้ต้องการ ทรัพย์สินของตนคืน ก็ต้องส่งคืนเงินต้นรวมทั้งดอกเบี้ยแก่ผู้รับจำนำ

นอกจากนี้ยังมีบุคคลอีกประเภทหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการให้กู้ยืมเงินด้วย เช่น นักกฎหมายหรือทนายความ ซึ่งเป็นบุคคลที่ร่วงเอกสารทางกฎหมายให้กับผู้ที่ไม่รู้หนังสือ นักกฎหมายเหล่านี้รู้ถึงความเป็นมาและธุรกิจของลูกค้าของตนเป็นอย่างดี ก็จะให้กู้ยืมเงินแก่ ลูกค้าของตนซึ่งขาดเงินสดแต่มีธุรกิจที่ดี ทำให้นักกฎหมายเหล่านี้สามารถทำกำไรได้อย่างดีและรวดเร็ว

วิธีการให้กู้ยืมเงินได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบต่างๆ เช่น ในรูป ค่าเช่า (rent) วิธีการนี้พัฒนามาจากความจริงที่ว่า คนรวยที่ชอบสะสมทรัพย์สินเพื่อเก็บ กำไร จะกวนซื้อที่ดินและสร้างตึกرانบ้านช่องเพื่อให้เช่า ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้บางครั้งก็มีเงิน ไม่พอเพียง ต้องกู้ยืมเงิน แต่การกู้ยืมเงินไม่ใช่ในลักษณะการกู้แบบจำนำของทรัพย์สิน (borrowing on mortgage) แต่จะกู้ยืมเงินโดยการตกลงในการชำระเงินกู้ยืมให้แก่ผู้ให้กู้เป็น

งวด ๗ เป็นเงินจำนวนหนึ่งและในแต่ละระยะเวลาตามที่ตกลงทราบได้ที่ผู้ให้กู้ยังมีชีวิตอยู่ (ซึ่งมีลักษณะคล้ายการจ่ายเงินเบี้ยหวัตรายปี(annuities)ในปัจจุบันนั้นเอง)

การกู้ยืมอีกลักษณะนึงที่เกิดขึ้นในธุรกิจเกี่ยวกับการพาณิชย์น้ำวิและการต่อเรือบรรทุกสินค้า ซึ่งเป็นธุรกิจที่ต้องการใช้เงินจำนวนมหาศาลในการต่อเรือนรรทุกสินค้า และขนส่งอาหารไปในระหว่างการเดินทางค้าขายและยังอาจประสบภัยอันตรายต่างๆมากมายจากเรืออัปปางหรือถูกปล้นโคน ใจรถดัด สิ่งที่นักเดินเรือต้องการไม่ใช่แค่เงินกู้ยืมเท่านั้น แต่ต้องการที่จะลดความเสี่ยงของตนลงด้วย ดังนั้นจึงเกิดมีการให้กู้ยืมขึ้น

3 ประเภทคือ

- (1) Bottomry Contract เป็นการให้กู้ยืมเพื่อต่อเรือบรรทุกสินค้า โดยใช้ตัวเรือเป็นหลักประกันเงินกู้ยืม
- (2) Respondentia Loan เป็นการให้กู้ยืมเงินเพื่อการค้าขาย โดยใช้สินค้าเป็นหลักประกัน
- (3) Sea Loan เป็นการให้กู้ยืมเงินเพื่อใช้จ่ายในการเดินทางและผู้ให้กู้จะมีส่วนได้รับส่วนแบ่งในกำไรด้วย

ถ้าหากการทำธุรกิจดังกล่าวดำเนินไปด้วยดี ก็จะทำให้ผู้ให้กู้ได้รับผลตอบแทนจากการให้กู้เงินเป็นอย่างมาก แต่ถ้าหากเกิดความเสียหายขึ้นต่อเรือบรรทุกสินค้าหรือต่อสินค้า ความสูญเสียดังกล่าวอาจจะนำไปยังผู้ให้กู้และผู้กู้(เจ้าของเรือสินค้า) การให้กู้ยืมโดย Sea Loan ได้พัฒนาเป็นธุรกิจการรับประกันภัยทางทะเล(underwrite)ในปัจจุบัน

แม้ว่าจะมีข้อห้ามทางศาสนาเกี่ยวกับการเรียกเก็บดอกเบี้ยในสมัย古董 แต่ความคิดดังกล่าวได้ค่อยปรับเปลี่ยนไปตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการพัฒนาระบบ การเงินของประเทศไทย จึงเริ่มนีการเรียกเก็บดอกเบี้ยจากเงินให้กู้ยืมบ้าง โดยอัตราดอกเบี้ยที่เรียกเก็บมีอัตราแตกต่างกันไปตามฐานะหรือคุณสมบัติของผู้กู้ เช่น อัตราดอกเบี้ยสำหรับ

ถูกค้าขึ้นดีเท่ากับร้อยละ 5 ต่อปี สำหรับกษัตริย์หรือเจ้าชายที่สามารถซื้อขายได้เพื่อค้าขายบิวชั่งเป็นคู่แข่งที่สำคัญของธุรกิจคนก็จะเรียกเก็บค่าตอบแทนเป็นอัตราค่าห้องต่ำ แต่ถ้าเป็นการถูกขึ้นเงินไปเพื่อไปจ่ายเป็นค่าไถ่ตัว หรือใช้จ่ายในการลงทุน อัตราค่าตอบแทนจะค่อนข้างสูงประมาณร้อยละ 50 ถึง 100 การคำนวณธุรกิจเกี่ยวกับการให้ถูกขึ้นเงิน ได้ทำความรู้ร่วมให้กับเจ้าหนี้เป็นอย่างมาก เจ้าหนี้เงินถูกที่มั่งคั่งและมีชื่อเสียงในยุคนั้น ได้แก่ ครอบครัว Bardi, ครอบครัว Peruzzi และครอบครัว Medici

4.5 การจัดองค์กรธุรกิจ

เมื่อธุรกิจได้ขยายตัวออกไป ย่อมทำให้เกิดการรวมตัวในการทำธุรกิจในหลายรูปแบบ มีคู่แข่งขันเพิ่มขึ้น ความต้องการเงินทุนเพื่อขยายกิจการก็มีมากขึ้น ดังนั้นจึงการรวมตัวกันของนักลงทุนต่างๆ เช่น กรณีการจัดตั้งธนาคาร Bardi ซึ่งมีผู้ร่วมทุนเป็นจำนวนถึง 15 คนและมีบทบาทสำคัญร่วมกันในการดำเนินกิจการ อย่างไรก็ตาม ได้มีการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในการร่วมกันทำธุรกิจ โดยอาจมีผู้ร่วมทุนบางคนไม่ได้มีบทบาทแต่อย่างใดในการดำเนินธุรกิจ จะเป็นเพียงนำเงินมาลงทุนด้วยเหตุนั้นหรือที่เรียกว่า sleeping partners ในขณะที่ผู้ร่วมทุนคนอื่นอาจทำหน้าที่ในการคุ้มครองการทิ้งหมุด

การที่ธุรกิจได้ขยายตัวและมีความซับซ้อนมากขึ้น ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการเก็บบันทึกและทำบัญชีสำหรับธุรกิจ ดังนั้นนักธุรกิจในยุคนั้นจะต้องสามารถอ่านออก เขียนและคำนวณได้ การปรับเปลี่ยนระบบบัญชีที่สำคัญได้เกิดขึ้นในราชศัตรูรัมที่ 14 ได้นำระบบบัญชีคู่ (Double Entry) มาใช้ในการบันทึกรายการรับและจ่าย ซึ่งเป็นที่แพร่หลายทั่วไปในยุโรป ผู้นำอาชีวะบัญชีคู่คือ Lucas Pacioli ชาวเวนิสในหนังสือชื่อ Summa de arithmeticica, geometrica, proportioni, et proportionalita' (1494) ซึ่งในระบบบัญชีคู่ต้องกล่าวประกอบไปด้วยสมดุลบัญชี 3 เล่มด้วยกันคือ (1) สมดุลนักบัญชีประจำวัน(daybook) ซึ่งจะเป็นการบันทึก

รายการซื้อขายในแต่ละวันที่มีการซื้อขายเกิดขึ้น (2) สมุดรายวัน(Journal) เป็นการบันทึกรายการซื้อขายทางด้านเดบิตหรือเครดิตโดยแยกเป็นการซื้อขายด้วยเงินสด หรือโดยการหักบัญชีหรือเป็นรายการสินค้าคงเหลือ(goods in stock) (3) บัญชีแยกประเภท(Ledger) เป็นการบันทึกรายการซื้อขายทางด้านเดบิต และเครดิตของแต่ละรายการสินค้า ผลรวมทางด้านเดบิตต้องเท่ากับผลรวมทางด้านเครดิตและยอดรวมในบัญชีแยกประเภทต้องมีจำนวนเท่ากับยอดรวมในสมุดรายวัน

จากระบบบัญชีคู่ ทำให้นักธุรกิจการค้าทราบถึงรายรับ รายจ่าย กำไร และสินค้าคงเหลือของตน อย่างไรก็ตามระบบบัญชีคู่ไม่สามารถบอกได้ว่าต้นทุนในการซื้อขายสินค้าแต่ละชนิดเป็นอย่างไร จนกระทั่งศตวรรษที่ 20 ได้มีการพัฒนาบัญชีต้นทุน(Cost Accounting)ขึ้น นับได้ว่าบัญชีต้นทุนเป็นสิ่งเดียวที่แสดงถึงการพัฒนาทางด้านระบบบัญชีนับตั้งแต่บุคคลางเป็นต้นมา

นอกจากนี้สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ การนำเอาตัวเลขอะระบิกมาใช้แทนเลขโรมัน ทำให้การบวก ลบ คูณ หาร และการลงบัญชีทำได้ง่ายและสะดวกมากขึ้น เช่น การเอาเลขอะระบิก 378 มาบวก ลบ คูณ หาร กับเลข 34 ย่อมสะดวกกว่าการเอา CCCLXXVIII มาบวก ลบ คูณ หารกับ XXXIV อย่างแน่นอน